

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації Василя Васильовича БАРАНЮКА
«Формування акторської майстерності у майбутніх фахівців сценічного
мистецтва засобами тренінгових технологій»,
що подана на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)**

1. Актуальність теми та її зв'язок з планами наукових робіт установи.

Однією зі сфер людської життєдіяльності, що ефективно впливає на творчий розвиток особистості, є акторське мистецтво. Розглянута сфера пов'язана з пошуками нових форм і засобів самовираження, розвитку своєї особистісної унікальності, вона надає їй можливості для самореалізації на глибинному психологічному й архетипічному рівнях. Саме в пробудженні багатофункціональної психофізичної сфери майбутнього актора сценічного мистецтва, а також у залученні різноманітних форм, методів і прийомів для формування його акторської майстерності й полягає його головна функція, що й визначає актуальність теми дослідження.

Слід зазначити, що в закладах фахової передвищої освіти мистецького напрямку зростає потреба в підготовці майбутніх акторів сценічного мистецтва за допомогою театральної педагогіки, основними рисами якої є глибока індивідуалізація, творчий характер діяльності, здатність до імпровізації, а також прагнення проникнути в природу людської виразності. Театральна педагогіка спрямована на ґрунтовне усвідомлене управління самопочуттям, мобілізацію психофізичних можливостей через активізацію творчих елементів. У зв'язку з цим інтеграція досягнень і розробок театральної педагогіки із загальнопедагогічними підходами сприяє розширенню можливостей педагогіки як науки і мистецтва одночасно.

Система театральної освіти є доволі специфічною й не може бути побудована за загальними стандартами, нормами і схемами, прийнятними для інших сфер освіти. Розв'язання нових педагогічних завдань, пов'язаних із розвитком сучасного театрального процесу, підпорядковане загальним тенденціям удосконалення освіти, але при цьому воно орієнтоване на особливості професійної діяльності та особистості майбутніх діячів театру.

Основні організаційно-методичні форми навчання в закладах фахової передвищої освіти продовжують розвивати й удосконалювати традиції репродуктивного навчання, що фактично перешкоджають розвитку рефлексивних процесів і не забезпечують формування ґрунтовної, цілісної, динамічної й різносторонньої системи поглядів майбутнього актора на самого себе, на професійну діяльність, світ у цілому. Як наслідок, театральний освітній процес стає дедалі менш креативним його результативність дедалі менш ефективною, рідкісною та випадковою стає поява акторів-особистостей. Таким чином, очевидно є нагальна потреба

принципово іншого підходу до визначення змісту театральної освіти та вироблення нових методів і технологій навчання, розвитку особистості студента-актора, формування в нього акторської майстерності.

Творчість, що ґрунтується на використанні закладеного в акторській майстерності потенціалу, передбачає не тільки ефективне використання комплексу знань, умінь і навичок, а й застосування художньої логіки та образного мислення під час розв'язання професійних освітніх завдань, забезпечуючи вдосконалення творчого потенціалу особистості майбутнього актора через комплекс задіяних у його роботі емоційно-образних механізмів. У зв'язку з цим зростає роль і значення професійної підготовки майбутніх фахівців сценічного мистецтва, які передбачають використання тренінгових технологій спільно з театральним мистецтвом.

Професія актора надзвичайно важка, як у фізичному, так і психологічному плані, тому акторські тренінги є ключовим засобом для виховання молодих професіоналів. Тренінг актора є не тільки основою, з якої всі починають своє навчання, але і тим засобом, який допомагає підтримувати майстерність актора на високому рівні. Кожний тренінг це унікальний, всебічно розвиваючий засіб, спрямований на передачу інформації від «майстра» до «учня». Правильно організований акторський тренінг допомагає розвивати практичний спектр акторських умінь і навичок. Йдеться про хорошу фізичну підготовку, підвищення витривалості, контроль над емоційною сферою, розвиток інтелекту, раціонального та ірраціонального мислення, пам'яті, уяви, уваги, технік «Читання між рядками», «Кінострічки бачення» тощо. Окрім цього, тренінг одночасно розвиває не тільки фізичні та розумові здібності, але й духовно-емоційне сприйняття світу, власний смак у мистецтві та волевиявлення. Наведені аргументи свідчать про актуальність теми дисертаційного дослідження Баранюка Василя Васильовича.

Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану наукової та науково-організаційної діяльності Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка в межах науково-дослідницької роботи «Теоретичні й методичні засади професійної діяльності та підготовки фахівців соціономічних професій» (№ 0123U104172). Тему дисертації перезатверджено вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 5 від 23.12.2024 р.).

2. Особиста участь автора в отриманні конкретних наукових результатів, викладених в дисертації.

Дисертаційне дослідження є самостійною науковою працею, в якій висвітлені теоретичні та методичні засади формування акторської майстерності в майбутніх фахівців сценічного мистецтва засобами тренінгових технологій, а також сформовано цілісне уявлення про вдосконалення освітнього процесу майбутніх акторів сценічного мистецтва у закладах фахової передвищої освіти на основі впровадження структурної моделі та організаційно-педагогічних умов (комплексне використання

тренінгових технологій в освітньому процесі підготовки майбутніх акторів; врахування вікових та індивідуальних особливостей студентів-акторів; формування творчого освітнього середовища закладу фахової передвищої освіти, спрямованого на креативний розвиток майбутніх акторів).

Василем Васильовичем проведено ґрунтовний теоретичний аналіз наукових джерел, відповідно до теми дослідження, розроблено методику проведення експериментального дослідження (констатувальний, формувальний і контрольний етапи), здійснено аналіз отриманих результатів наукового пошуку із використанням методів математичної статистики (критерій Пірсона) для обробки та інтерпретації отриманих результатів й доведення достовірності та не випадковості.

Робота структурована та виконана відповідно до вимог на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (190 джерел із них 27 – іноземними мовами) та додатків. Робота містить 13 рисунків і 18 таблиць.

У першому розділі представлено аналіз базових понять дослідження, схарактеризовано тренінгові технології як об'єкт теоретичного аналізу. На основі аналізу наукової літератури проведено психолого-педагогічну характеристику структури акторської майстерності, виокремлено й охарактеризовано компоненти, показники та рівні сформованості акторської майстерності в майбутніх фахівців сценічного мистецтва засобами тренінгових технологій.

У другому розділі увагу зосереджено на обґрунтуванні організаційно-педагогічних умов, що мають вагомий вплив на вдосконалення процесу формування акторської майстерності в майбутніх фахівців сценічного мистецтва засобами тренінгових технологій. На основі використання педагогічного моделювання автор запропонував структурну модель формування акторської майстерності в майбутніх фахівців сценічного мистецтва засобами тренінгових технологій, що відображає зміст формувального етапу експериментально-дослідної роботи й містить методологічно-цільовий, змістово-процесуальний і результативно-оціночний блоки. Дисертант представив змістово-процесуальне забезпечення формування акторської майстерності у здобувачів фахової передвищої освіти засобами тренінгових технологій.

У третьому розділі здійснено діагностику стану сформованості акторської майстерності у майбутніх фахових молодших бакалаврів. Охарактеризовано організацію і методику проведення експериментального дослідження. Належна увага приділена практичним шляхам інтеграції організаційно-педагогічних умов та структурної моделі формування акторської майстерності майбутніх фахівців сценічного мистецтва засобами тренінгових технологій в освітній процес. Автором здійснено ґрунтовний аналіз достовірності отриманих результатів експериментального дослідження на основі використання методів математичної статистики.

Представлені в дисертації наукові положення мають посилання і використані з метою аргументації наукових ідей здобувача.

3. Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень і рекомендацій.

Теоретичні положення дисертаційного дослідження обґрунтовані завдяки опрацювання широкої джерельної бази (190 джерел із них 27 – іноземними мовами). Про високу наукову культуру Баранюка Василя Васильовича свідчить глибокий аналіз теоретичних положень та формулювання власних думок й обґрунтування змістового наповнення термінів, які безпосередньо корелюються із науковою дефініцією «акторська майстерність».

У дисертації сформовано цілісне бачення процесу формування акторської майстерності майбутніх фахівців сценічного мистецтва на основі активного використання тренінгових технологій. Наголошено, що формування акторської майстерності у майбутніх фахівців сценічного мистецтва доцільно розглядати, як організований педагогічний процес, що реалізується з метою оволодіння майбутніми акторами фаховими знаннями, уміннями й навичками, а також професійно-особистісними якостями, необхідними для здійснення ефективної професійної діяльності.

4. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше: обґрунтовано сукупність організаційно-педагогічних умов, які позитивно впливають на формування у майбутніх фахівців сценічного мистецтва акторської майстерності засобами тренінгових технологій у процесі навчання у закладах фахової передвищої освіти (комплексне використання тренінгових технологій в освітньому процесі підготовки майбутніх акторів; врахування вікових та індивідуальних особливостей студентів-акторів; формування творчого освітнього середовища закладу фахової передвищої освіти, спрямованого на креативний розвиток майбутніх акторів), методологічними основами реалізації яких визначено системний, особистісно орієнтований, культурологічний та поліхудожній підходи; розроблено й експериментально перевірено ефективність структурної моделі формування акторської майстерності в майбутніх фахівців сценічного мистецтва засобами тренінгових технологій, яка містить взаємопов'язані блоки (методологічно-цільовий, змістово-процесуальний, результативно-оціночний) та відображає послідовність її впровадження у процесі професійної підготовки майбутніх акторів сценічного мистецтва у закладах фахової передвищої освіти; схарактеризовано компоненти акторської майстерності майбутніх фахівців сценічного мистецтва (мотиваційно-цільовий, когнітивно-діяльнісний, творчо-рефлексивний) та визначено показники й рівні (низький, середній, високий) її сформованості; уточнено сутність понять «акторська майстерність», «тренінг», «тренінгові технології», «акторський тренінг», «мотиваційна сфера особистості», «організаційно-педагогічні умови», «творче освітнє середовище», «творчий потенціал особистості майбутнього актора сценічного мистецтва», «формування акторської майстерності у майбутніх фахівців сценічного мистецтва»; удосконалено діагностувальний інструментарій для оцінювання стану

сформованості акторської майстерності майбутніх фахівців сценічного мистецтва.

5. Значущість отриманих результатів для науки і практичного використання полягає в розробці й упровадженні у професійну підготовку майбутніх фахівців сценічного мистецтва тренінгової арт-терапевтичної програми «Шлях до себе», акторського тренінгу. Підбрано діагностичний інструментарій для дослідження стану сформованості акторської майстерності майбутніх фахових молодших бакалаврів галузі знань 02 Культура і мистецтво. Обґрунтовано та апробовано організаційно-педагогічні умови, які позитивно впливають на формування акторської майстерності майбутніх фахівців сценічного мистецтва під час професійної підготовки у закладах фахової передвищої освіти. Розроблено комплекс тренінгових технологій для формування акторської майстерності під час вивчення навчальних дисциплін «Основи акторської майстерності», «Акторська майстерність», «Сценічна майстерність». Підбрано комплекс китайських вправ тайцзицюань.

6. Використання результатів роботи.

Запропоновані в роботі теоретичні та методичні матеріали можуть бути використані для подальшого вивчення та розв'язання проблеми акторської майстерності. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження можуть бути використані викладачами закладів різного рівня акредитації мистецького напрямку, що здійснюють підготовку майбутніх акторів сценічного мистецтва, для розробки монографій, підручників, навчально-методичних посібників, проведення науково-методичних семінарів і занять у системі післядипломної мистецької освіти.

7. Відповідність дисертації встановленим вимогам та дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності.

Дисертація, автором якої є Баранюк Василь Васильович, відповідає усім вимогам, які визначені до такого типу наукових досліджень. Під час рецензування не було виявлено порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації й фальсифікації), а також не було встановлено текстових запозичень. На цій підставі дисертаційну роботу визнаємо самостійно виконаним науковим дослідженням, а усі ідеї та наукові положення, які викладені автором отримані ним особисто.

8. Повнота викладення матеріалів дисертації та особистий внесок здобувача до всіх наукових публікацій, які опубліковані співавторами та зараховані за темою дисертації.

Основні положення та результати дисертації відображено в 14 публікаціях (10 – одноосібні). З них – 5 статей у наукових фахових виданнях України, 9 статей у збірниках матеріалів конференцій і науково-методичного семінару. Публікації належним чином висвітлюють основні положення, поданої до захисту дисертаційної роботи. Авторський доробок засвідчує повноту викладу отриманих результатів дисертації у відкритому друці, а також переконливо доводить наукову компетентність здобувача у досліджуваній

проблематиці. Кількість, обсяг та зміст друкованих праць повністю відповідають вимогам щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

Baraniuk, V. (2024a). Regulatory Framework for the Formation of Acting Skills in Professional Pre-Higher Education Students by Training Methods. *Молодь і ринок*. № 12 (232). С. 162–168. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.320503>

Baraniuk, V. (2024b). Organizational and pedagogical conditions for the formation of acting skills of students of professional higher education by using training. *Педагогічні науки: теорія та практика*. (3). 46–51. URL : <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2024-3-06>

Сорока, О., Баранюк, В. (2024). Особливості професійної підготовки майбутніх акторів засобами психофізичного тренінгу. *Молодь і ринок*. (1 (221)). 42–47. URL : DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.298628>

Soroka, O., Baraniuk, V. (2024). Different types of training's potential in the formation of acting skills of future specialists of specialty 026 performing arts. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. (1). 6–13. URL : <https://doi.org/10.31499/2307-4906.1.2024.302123>

Баранюк, В. В., Сорока, О. В. (2023). Системно-діяльнісний підхід у професійній підготовці майбутніх акторів. *Педагогічні науки: теорія та практика*. (4 (48)). 190–195. URL : DOI <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2023-4-28>

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

Баранюк, В. (2022a). Перспективи розвитку театральної освіти на Тернопільщині. *Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку* : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (20 травня 2022 р., м. Тернопіль). Тернопіль: ЗУНУ. 297. 46–49.

Баранюк, В. (2022b). Акторський тренінг Єжи Гротовського: сутність, характеристика, можливості. *Соціальна робота: виклики сьогодення*. Зб. наук. праць за матеріалами XI між. нар. наук-практ. конф. (24-25 листопада 2022 р., м. Тернопіль). Тернопіль: ТНПУ імені В. Гнатюка. 25–28.

Баранюк, В. В. (2023). Потенціал вокально-рухового тренінгу в підготовці майбутніх акторів фахового коледжу. *Актуальні проблеми освітньої галузі України* : матеріали регіональної науково-практичної конференції молодих учених (14 лютого 2023 р., м. Херсон) / за ред. Кузьменка В. В., Кохановської О. В. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти». 195. 10–12.

Баранюк, В. (2024a). Теоретико-методологічні засади використання засобів театральної педагогіки у процесі підготовки майбутніх акторів у закладах фахової передвищої освіти. *Соціальна робота: виклики сьогодення*. Зб. наук. праць за матеріалами XIII між. нар. наук-практ. конф. (25–26 квітня 2024 р., м. Тернопіль). Тернопіль: ТНПУ імені В. Гнатюка. 10–13.

Баранюк, В. (2024b). Педагогічні умови формування акторської майстерності студентів у процесі професійної підготовки у закладах фахової передвищої освіти. *Методологічні та практичні проблеми професійної підготовки акторів і дизайнерів*: матеріали VI науково-методичного семінару / Головні редактори: Г. В. Локарева, Ю. В. Гончаренко. Запоріжжя : Запорізький національний університет. 166, 67–70. URL : <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi79/0058991.pdf>

Баранюк, В., Сорока, О. В. (2024c). Становлення Я-концепції у професійній майстерності майбутнього актора. *Сторінки історії та сьогодення коледжу: спадщина, історія, освіта, культура, мистецтво, особистість*: Матеріали III регіональної науково-практичної конференції (м. Калуш, 13 травня 2024 р.). матеріали Третьої Регіональної науково-практичної конференції / ред.-упор. Я. Яців, І. Свирид. Калуш, 2024. 160, 123–126.

Баранюк, В. (2024 d). Особистісно орієнтований підхід у професійній підготовці майбутнього актора. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності*: збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, Україна, 10–11 жовтня 2024 року) / Редколегія: О. М. Петровський, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, В. Є. Кавецький, О. Я. Жизномірська, М. М. Корман, Т. В. Магера, Г. І. Герасимчук, Н. Б. Стрийвус. Тернопіль: ФОП Осадца Ю.В. 370, 39–40.

Баранюк, В. (2024e). Ритмічна гімнастика як ефективний метод професійної підготовки майбутніх акторів. *Сучасна освіта в глобальному і національному вимірах: виклики, загрози, ефективні рішення* : матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (з міжнародною участю) (м. Тернопіль, 17 жовтня 2024 р.). Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка. 289–292. URL : http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/34391/1/72_Baranyk.pdf

Баранюк, В. (2024f). Важливість сценарно-режисерської техніки для діючих і майбутніх акторів. *Стратегії наукового пошуку в соціальній роботі, соціальній педагогіці та соціальній освіті: поліфункціональність ідей* [Електронне видання] : Збірник тез. доповідей II Всеукраїнської наук.- практ. конф. здобувачів вищої освіти та молодих учених (Тернопіль, 22-23 листопада 2024 р.) / за заг. ред. Л. Й. Петришин, Н.С. Олексюк, Г. М. Олійник. Тернопіль : ТНПУ імені В. Гнатюка, 2024. 340, 262–265.

Представлені в дисертаційному дослідженні наукові результати отримані автором самостійно. У працях, опублікованих у співавторстві, особистим внеском здобувача є: у статті (Сорока, Баранюк, 2024) розкрито особливості професійної підготовки майбутніх акторів засобами психофізичного тренінгу; у статті (Soroka, Baraniuk, 2024) проаналізовано можливості різних видів тренінгу у процесі формування акторської майстерності майбутніх фахівців сценічного мистецтва; у статті (Баранюк, Сорока, 2023) схарактеризовано системно-діяльнісний підхід у професійній

підготовці майбутніх акторів; у тезах (Баранюк, Сорока, 2024с) визначено компоненти Я-концепції майбутнього актора сценічного мистецтва.

9. Відомості про апробацію результатів дисертації.

Основні положення й результати дослідження обговорювалися і були схвалені на науково-практичних конференціях різних рівнів і науково-методичному семінарі: *міжнародних*: «Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку» (Тернопіль, 2022); «Соціальна робота: виклики сьогодення» (Тернопіль, 2022, 2024); «Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності» (Тернопіль, 2024); *всеукраїнських*: «Сучасна освіта в глобальному і національному вимірах: виклики, загрози, ефективні рішення» (Тернопіль, 2024); «Стратегії наукового пошуку в соціальній роботі, соціальній педагогіці та соціальній освіті: поліфункціональність ідей» (Тернопіль, 2024); *регіональних*: «Актуальні проблеми освітньої галузі України» (Херсон, 2023); «Сторінки історії та сьогодення коледжу: спадщина, історія, освіта, культура, мистецтво, особистість» (Калуш, 2024); науково-методичному семінарі: «Методологічні та практичні проблеми професійної підготовки акторів і дизайнерів» (Запоріжжя, 2024). Результати дослідження обговорювалися та отримали схвалення на засіданнях та науково-методичних семінарах кафедри соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності й кафедри театрального мистецтва Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (2021–2025 рр.).

9. Відповідність змісту дисертації спеціальності, за якою вона подається до захисту.

За змістом дисертаційна робота Баранюка Василя Васильовича на тему «Формування акторської майстерності у майбутніх фахівців сценічного мистецтва засобами тренінгових технологій» є завершеним, оригінальним, самостійним науковим дослідженням, що відповідає вимогам, визначеним наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

Голова засідання:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи та
менеджменту соціокультурної діяльності
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Світлана КАЛАУР

